

Paweł M. Socha

Sylwetka Jubilata

Paweł Marian Socha (ur. 16 czerwca 1949), psycholog religii, empiryk i teoretyk, jeden z pionierów psychologii duchowości, poszukuje w swoich pracach odpowiedzi na fundamentalne dla religioznawstwa pytanie – czym jest religijność i duchowość i w jaki sposób można zjawiska te objąć „mędrca szkiełkiem i okiem”. Absolwent krakowskiego XII Liceum Ogólnokształcącego im. Cypriana Kamila Norwida. W 1973 roku ukończył studia z zakresu psychologii na Uniwersytecie Jagiellońskim, następnie pracował w latach 1973–1976 jako psycholog pracy. W 1976 podjął pracę w Instytucie Religioznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, z którym na stałe związał swoją karierę naukową. Dysertację doktorską z zakresu psychologii pod tytułem *Zarys psychospołecznych uwarunkowań wobec religii* obronił w 1984 roku. W dniu 16 maja 2013 Rada Wydziału Filozoficznego nadała mu stopień doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie psychologii na podstawie zbioru prac pod tytułem *Zarys psychologicznej teorii duchowości*. Paweł M. Socha współpracował z wieloma uznanymi, zagranicznymi ośrodkami naukowymi: w 1985 był stypendystą na Uniwersytecie Oksfordzkim w ramach Oxford Hospitality Scheme, w latach 1989–1990 odbywał, jako stypendysta Fundacji Kościuszkowskiej, staż naukowy na Uniwersytecie Kansas, następnie w 1995 w ramach Tempus PHARE na Katholieke Universiteit Leuven, a w 1997 był stypendystą Fundacji Fullbrighta na Bowling Green State University, Ohio. Uniwersytet Jagielloński w uznaniu zasług przyznał mu nagrody za działalność naukową (2000), organizacyjną (2001) i dydaktyczną (2013). Pełnił także funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Religioznawstwa. Współpracował ze Szkołą Wyższą Psychologii Społecznej (1997–2012) w Warszawie, gdzie prowadził między innymi seminaria magisterskie z zakresu psychologii religii (44 osoby uzyskały magisterium z psychologii pod jego kierunkiem), oraz z Krakowską Akademią im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego (2001–2003). Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, International Association for the Psychology of Religion, Society for the Scientific Study of Religion, oraz jednym z członków założycieli The International Study of Religion in the Eastern and Central Europe Association i Polskiego Towarzystwa Psychologii Religii i Duchowości. Ponadto Jubilat działa aktywnie w Krakowskim Stowarzyszeniu

Osób Dotkniętych Chorobą Parkinsona, obecnie pełniąc funkcję Prezesa Zarządu.

Paweł M. Socha jest autorem czterech książek i ponad sześćdziesięciu artykułów w czasopismach naukowych i rozdziałów w monografiach. Ponadto jest redaktorem książki *Duchowy rozwój człowieka* (2000), redaktorem trzech numerów tematycznych religioznawczego czasopisma „Nomos” (2000, 2001, 2003) oraz autorem około trzydziestu haseł encyklopedycznych w Encyklopedii Religii PWN (a także redaktorem haseł w polskiej Wikipedii jako wikipedysta Socheusz). Współpracował z uznanymi periodykami religioznawczymi i psychologicznymi jako autor artykułów oraz recenzent (m.in. „Current Issues in Personality Psychology”, „Studia Religiosa”, „Studia Psychologica”, „International Journal of the Psychology of Religion”, „Psychologia Społeczna”, „Psychologia-Etyka-Genetyka”, „Roczniki Psychologiczne KUL”, „Studia Sociologica”, „Ex Nihilo”, „Psychiatria Polska”). Jego zainteresowania naukowe obejmują wiele kluczowych, przynależnych do psychologii religii obszarów: duchowość, orientacje religijne, związki religijności z osobowością, wątpienie i ateizm, coping religijny, religijne i duchowe doświadczenia – wszystkie wymienione zagadnienia pojawiają się w bogatym dorobku naukowym Jubilata. W przyjmowanej metodologii badawczej najbliższe jest mu podejście ilościowe i korelacyjne, oparte na solidnej podbudowie teoretycznej. To właśnie w stronę teorii każdorazowo w swoich poszukiwaniach zwracał się Paweł M. Socha, podkreślając, że celem psychologii religii jest przede wszystkim wyjaśnianie zjawisk. Psycholog gra tutaj rolę detektywa, stale jest *Na tropach duchowości*, bada powiązania i wzajemne relacje, poszukuje przyczyn, rezultaty przemian poddaje analizie, nie boi się stawiać niewygodnych pytań i nie zadowala się prostymi, redukcjonistycznymi odpowiedziami.

Niewątpliwie najbardziej istotnym obszarem zainteresowań Pawła M. Sochy jest psychologia duchowości – śmiało można nazwać go jednym z czołowych prekursorów tej dyscypliny w polskim środowisku naukowym. Wydana w 2014 książka *Przemiana: w stronę teorii duchowości* jest rezultatem wielu lat badań i przemyśleń nad duchowością, jak też stanowi konceptualizację autorskiej, psychologicznej, poznawczo-egzystencjalnej teorii duchowości. Autor prowadzi w niej opatrzone referencjami do licznych badań psychologicznych, erudycyjny i konsekwentny wywód, przedstawiając zręby swojej teorii. Tytułowa przemiana stanowi metaforę istoty duchowości, która obejmuje „wszelkie działania zmierzające do pokonania – przekroczenia, transcendencji – granic własnych egzystencji oraz rezultaty tych zmian” (s. 58), jest, używając języka psychologii, procesem „radzenia sobie z sytuacją egzystencjalną” (s. 113). Duchowość ukazana jest jako fenomen z istoty swej dynamiczny, związany z przeżyciami jednostkowymi, którego wymiar makro ma odzwierciedlenie w kulturze, w postaci religii, sztuki, filozofii

czy psychoterapii. Badania duchowości, w tym ujęciu, niejako naturalnie lokują się w obszarze fundamentalnych zagadnień humanistyki. Psycholog duchowości podejmuje zatem problemy ważkie, wkraczające w zakres zainteresowań praktycznie wszystkich subdyscyplin psychologii – psychologia duchowości może być w pewnym sensie ujmowana jako psychologia *per se*, zważając na źródłosłów tej dziedziny nauki.

Pośród poddziedzin psychologii, wewnątrz których analizie poddawane są zjawiska duchowości i religijności, Paweł M. Socha szczególnie zajął się psychologią osobowości i psychologią rozwojową. Interesowała go również kwestia orientacji religijnych, czego wyrazem była monografia z 1992 roku pod tytułem *Rozwój orientacji religijnej i światopoglądowej*, a w 1999 roku opublikował w prestiżowym „International Journal for the Psychology of Religion” wyniki swoich badań nad orientacjami religijnymi na próbie polskiej. Świadom faktu, że badania nad duchowością człowieka nie mogą zamykać się w obrębie psychologii, podejmował współpracę z przedstawicielami innych dyscyplin naukowych. Jednym z rezultatów takiej kooperacji był artykuł napisany wspólnie z zoologiem z Aberdeen, Davidem Hayem *Spirituality as a Natural Phenomenon: Bringing Biological and Psychological Perspectives Together*, opublikowany w czasopiśmie „Zygon: Journal of Religion and Science” (2005). Obaj autorzy poszukiwali w nim uniwersalnego wymiaru duchowości, zwracając uwagę na podłoże biologiczne, ale też i na społeczno-kulturowe formy ekspresji, zwłaszcza w wymiarze jej przeżywania – doświadczeń duchowych i religijnych.

Oprócz wielu przeprowadzonych badań własnych Jubilat dbał o to, aby dorobek dawnych pokoleń psychologów religii nie został zapomniany. W 2001 roku w Wydawnictwie Nomos ukazało się wznowienie *Doświadczeń religijnych* Williama Jamesa, do którego Paweł M. Socha napisał wprowadzenie, *Doświadczenia religijne po 100 latach*, przypominając każdemu czytelnikowi, że owa lektura stanowi obcowanie z wiekową już tradycją. Książka *Duchowy rozwój człowieka* (2002) wydana pod jego redakcją stanowi przegląd stosunkowo rzadko dyskutowanych w polskim piśmiennictwie koncepcji stadialnego rozwoju duchowości i religijności człowieka autorstwa znanych psychologów, takich jak E. Erikson, J.W. Fowler, J. Loevinger czy L. Kohlberg. Również w pracy dydaktycznej Paweł M. Socha zawsze pamiętał o korzeniach uprawianej przez niego dyscypliny – wykładał jej historię w ramach kursu *Klasyki psychologii religii* (UJ), a na ćwiczeniach przypisanych do tego przedmiotu dbał o to, aby każdy student poznał dogłębnie *Doświadczenia religijne* Williama Jamesa. Warto wspomnieć jeszcze, że to dzięki jego staraniom i umiejętnościom translatorskim w 1999 roku nakładem Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych ukazał się polski przekład *Psychologii religii* Davida M. Wullfa (przeł. P. Socha, P. Jabłoński, M. Sacha-Piekło), która to książka po dzień dzisiejszy stanowi jeden

z podstawowych podręczników psychologii religii na świecie. Opublikowanie tej pracy w Polsce wielu studentom, ale także i badaczom, otworzyło okno na świat fascynującej dyscypliny, jaką jest psychologia religii.

W ostatnich latach Jubilat zwrócił swoją uwagę w stronę psychologicznych aspektów bycia niewierzącym, ateistą, wątpiącym czy agnostykiem. Wstępne wyniki badań opublikował w formie artykułu *Psychologia ateisty: zarys problemu i próba badania empirycznego* (2012). Materiał do badań zbierał w ramach autorskiego konwersatorium fakultatywnego *Psychologia wątpienia i ateizmu*, który to przedmiot swoją tematyką i zaproponowanym podejściem psychologicznym do różnych odcieni niewiary i wątpienia jest przedsięwzięciem pionierskim w dydaktyce psychologii religii. W swoich badaniach poszukuje psychologicznych zmiennych, które mogłyby być charakterystyczne dla różnych odcieni niereligijności (pod uwagę brany jest temperament, styl poznawczy – szczególnie potrzeba domknięcia poznawczego i wymiar dosłowności/symboliczności oraz poczucie sensu życia). Podjęcie opisu niereligijności w innych niż dotychczas kategoriach (czyli po prostu braku religijności) jest niewątpliwie istotnym wyzwaniem badawczym. Owocnych zmagających z tą problematyką, a także radosnego świętowania w 2016 roku czterdziestolecia swojej pracy naukowo-dydaktycznej życzą szanownemu Jubilatowi autorzy niniejszego tomu.

Ad multos annos!

Bibliografia prac Pawła M. Sochy

1978–1983

- Konformizm jako kategoria opisu zachowań społecznych*, „Zeszyty Historyczno-Polityczne SD” 1978, z. 17, s. 25–32.
- Personality factors determining the professional achievements of teachers*, Zeszyty Naukowe UJ: „Prace Psychologiczno-Pedagogiczne” 1979, z. 29, s. 57–67. [współautor: H. Olearnik]
- Narzędzia empirii: projekcyjna technika M. Parenta*, Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religiologica” 1979, z. 4, s. 161–168.
- Technika do badania indywidualnej religijności*, Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religiologica” 1981, z. 6, s. 119–141. [współautor: A. Latała]
- Paradygmat: stary czy nowy?*, „Problemy” 1982, 3, s. 40–41.
- Zakres znaczeniowy pojęcia religijności a sposoby jego operacjonalizacji*, Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religiologica” 1983, z. 9, s. 169–185.

1984–1989

- Operacjonalizacja przedmiotu badań psychologii religii; metody i narzędzia badawcze*, (w:) H. Domagała, H. Grzymała-Moszczyńska, P. Socha, *Psychologia religii*, Skrypty Uczelniane nr 477, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 1984, s. 16–43. [współautorka: H. Grzymała-Moszczyńska]
- Psychologiczne portrety osób o różnym stosunku do religii*, „Euhemer. Przegląd Religioznawczy” 1985, t. 1, s. 63–72.
- Religijność jako źródło zróżnicowania osobowości pod względem autonomii*, ANS, Warszawa 1988, s. 201.
- Stan religioznawstwa w szkołach średnich. Raport wstępny*, Instytut Religioznawstwa UJ, Kraków 1988, s. 89. [redakcja, współautorka: I. Borowik]
- Najważniejsze społeczne i osobowościowe uwarunkowania religijności lub niereligijności studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Politechniki Krakowskiej według badań z roku 1979*, Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religiologica” 1988, z. 22, s. 103–111.
- Religioznost' kak istocznik differenciacii licznosti w otnoszenii k awtonomii*, (w:) *Aktualne otazky vedeckoateistickej vychovy*, Košice 1989, s. 93–99.

1990–1995

- Religijność osób autonomicznych i nieautonomicznych. Studium empiryczne*, Instytut Religioznawstwa, Uniwersytet Jagielloński, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 1991, s. 195. [współautorzy: A. Latała, R. Filas]
- Rozwój psychiczny w kategoriach przemian orientacji religijnych*, (w:) I. Borowik (red.), *Religia a życie codzienne*, część II, Instytut Religioznawstwa UJ, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 1991, s. 61–68.
- Przemiany motywacji stosunku do religii w koncepcjach orientacji religijnych*, *Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religioznawcze”* 1991, z. 24, s. 65–87.
- Międzynarodowa konferencja psychologów religii: „Religion, Mental Health, Mental Pathology”*. *Zeszyty Naukowe UJ: „Studia Religioznawcze”* 1992, z. 25, s. 149–163.
- W poszukiwaniu istoty religijności: psychologiczne badania związku religijności z autonomią*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1992, nr 1(1), s. 114–128.
- Rozwój orientacji religijnej i światopoglądowej*, Uniwersytet Jagielloński, rozprawy habilitacyjne nr 234, Kraków 1992, ss. 153.
- Religijność – ale jaka?*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1993, nr 3/4, s. 114–122.
- Orientacje religijne jako alternatywne strategie życia: próba modyfikacji psychologicznych koncepcji orientacji religijnych*, (w:) H. Romanowska-Łakomy, S. Czachorowski (red.), *Alternatywne strategie życia na różnych poziomach organizacji*, Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Pracownia Wydawnicza, Olsztyn 1994, s. 65–70.
- Doświadczenie religijne – emocje czy intelekt?*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1994, nr 5/6, s. 5–9.
- Czy religia przeszkadza w pokonywaniu konfliktów na tle etnicznym? Spojrzenie psychologa*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1994, nr 7/8, s. 229–233.
- Pressures on religion and religiousness. The future of religion from the perspective of attitude theory*, (w:) I. Borowik, P. Jabłoński (red.), *The Future of Religion. East and West*. Jagiellonian University, Institute for the Scientific Studies of Religion, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 1995, s. 229–233.
- Religijny i niereligijny sposób radzenia sobie z brakiem pracy. Rozważania wstępne*, (w:) Z. Ratajczak (red.), *Bezrobocie. Psychologiczne i społeczne koszty transformacji społecznej*, Seria: *Psychologiczne problemy funkcjonowania człowieka w sytuacji pracy*, t. (12)21, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego nr 1503, Katowice 1995, s. 100–111.
- Siła oddziaływań na religijność a religijność rzeczywista: przyszłość religii w świetle teorii postaw*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1995, nr 9, s. 48–52.
- Religion and emotional dependence*, „The International Journal for the Psychology of Religion” 1995, nr 5(3), s. 187–198.
- Developmental concerns of the quest religious orientation*, „Polish Quarterly of Developmental Psychology” 1995, nr 1(3) September, s. 135–142.
- Duchowość: zarys koncepcji dla psychologii religii*, „Przegląd Religioznawczy” 1995, nr 1(175), s. 187–199.

1996–2001

- Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 263. [redakcja naukowa]
- Szkice z psychologii religii*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2001, nr 32/33 [redakcja naukowa]
- A model of sequential development of religious orientation as a criterion of mental health*, (w:) H. Grzymała-Moszczyńska, B. Beit-Hallahmi (red.), *Religion, Psychopathology and Coping*, Rodopi, Amsterdam – Atlanta, GA 1996, s. 139–157.
- Psychologia religii a psychologia osobowości: niektóre przykłady*, (w:) A. Komendera, R. Padoł, M. Śliwa (red.), *Człowiek i wartości. Księga pamiątkowa poświęcona 35-leciu pracy naukowej i 40-leciu pracy nauczycielskiej Profesora Jana Szmyda*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1997, s. 198–205.
- Techniki relaksacji, koncentracji i medytacji*, (w:) Z. Pietrasiński (red.), *Podręcznikowe materiały pomocnicze Wyższej Szkoły Społeczno-Ekonomicznej, Przedmiot: technika pracy umysłowej i podstawy autokreacji, Część pierwsza: Praca umysłowa studiującego. Rozdział II*, Warszawa 1997, s. 39–51.
- Rozwój moralny*, (w:) Z. Pietrasiński (red.), *Podręcznikowe materiały pomocnicze Wyższej Szkoły Społeczno-Ekonomicznej, Przedmiot: technika pracy umysłowej i podstawy autokreacji, Część II: Praca nad wielostronnym rozwojem osobistym*, Warszawa 1997, s. 63–71.
- The existential human situation: Spirituality as a way of coping*, (w:) K. H. Reich, Fritz K. Oser & W.G. Scarlett (red.), *Being human: The case of religion*, Vol. 2., Psychological Studies on Spiritual and Religious Development, Pabst Science Publishers, Lengerich, Berlin, Düsseldorf, Leipzig, Riga, Scottsdale (USA), Wien, Zagreb 1999, s. 50–56.
- Wstęp*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 11–13.
- Psychologia rozwoju duchowego: zarys zagadnienia*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 15–44.
- Koncepcja rozwoju ego Jane Loevinger*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 85–100. [współautor: E. Skoczek]
- Stadialny rozwój sądów moralnych w koncepcji Lawrence’a Kohlberga. Przegląd i ocena głównych tez*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 145–164.
- Teolog jako psycholog: teoria rozwoju wiary Jamesa W. Fowlera*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 165–189.
- Rozwój sądów religijnych w koncepcji Fritza Osera*, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 209–219.

- Rozwój religijności w kategoriach orientacji religijnych w koncepcji Richarda D. Kahoe i Mary Jo Meadow, (w:) P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka: osobowość, wiara, religijność. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 221–231.
- Religijne radzenie sobie z sytuacją bezrobocia, (w:) T. Doktor, K. Franczak (red.), *Po-stawy wobec religii. Psychologiczne uwarunkowania i konsekwencje*, Salezjański Instytut Wychowania Chrześcijańskiego, Warszawa 2000, s. 139–160.
- Doświadczenia religijne po 100 latach, (w:) W. James, *Doświadczenia religijne*, przeł. J. Hempel, wyd. 3, Zakład Wydawniczy Nomos Kraków 2001, s. I–XXI. *What do we know and what we would like to know about religious feelings? A peer commentary to the Małgorzata Tatała's article „The development of religious feelings in childhood”*, „Polish Developmental Quarterly” 1996, t. 2(2), s. 127–130.
- Widzenia i przywidzenia, „Charaktery” 1997, nr 2, s. 9–10.
- Wiara jako podstawowy proces psychiczny, „Sztuka Leczenia” 1997, nr 3(2), s. 53–60.
- Sekty. Zagrożenie, wyzwanie czy równanie do świata?, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 1997, nr 17, s. 104–110.
- Religijność a radzenie sobie w sytuacjach bezrobocia, samotności, alkoholizmu i narkomanii, „Przegląd Religioznawczy” 1997, nr 2(184), s. 111–124.
- Rozumienie duchowości i jej znaczenie w somatoterapii, „Sztuka Leczenia” 1998, nr 4, s. 71–76.
- Ways religious orientations work: a Polish replication of measurement of religious orientations, „The International Journal for the Psychology of Religion” 1999, nr 9(3), s. 209–228.
- Historyczne i współczesne oblicze psychologii religii, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2001, nr 32/33, s. 7–14.
- Psychologia religii w Polsce. Punkty zwrotne i współczesne wyzwania, „Państwo i Społeczeństwo” 2001, nr 1, s. 235–246.
- Duchowość jako *signum temporis*: zastosowanie rozmytego pojęcia do psychologii religii, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2001, nr 34/36, s. 277–285.
- Flournoy, Theodore. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 68–69.
- Fowler, James W. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 83–84.
- Galton, Sir Francis. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 138.
- Girgensohn, Karl. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 189–190.
- Godin, Andre. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 204.
- Hall, Granville Stanley. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 314–315.
- Hay, David. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 334–335.
- Heiler, Friedrich. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), *Religie. Encyklopedia PWN*, t. 4, s. 345.

- Holm, Nils*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 4, s. 349–350.
- Hood, Ralph W.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 4, s. 450.
- Hutsebaut, Dirk*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 4, s. 482.
- Lans, Johannes M. van der*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 6, s. 190.
- Leuba, James Henry*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 6, s. 230–231.
- Maslow, Abraham Harold*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 6, s. 450.
- Milanesi, Giancarlo*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 7, s. 42–43.
- Paloutzian, Raymond F.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 7, s. 491.
- Pastuszka, Józef*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 8, s. 20.
- Pfister, Oskar*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 8, s. 96–97.
- Piaget, Jean*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 8, s. 99–100.
- Pratt, James Bisset*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 8, s. 238–239.
- Pruyser, Paul W.* Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 8, s. 282–283.
- Starbuck, Edwin Diller*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 9, s. 131.
- Sunden, Hjalmar*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 9, s. 157.
- Vergote, Antoon (Antoine)*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 9, s. 364–365.
- Wulff, David Mark*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, t. 9, s. 444.
- Skinner, Burrhus Frederick*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, suplement (*Religie. Encyklopedia Religii*, CD ROM).
- Spilka, Bernard*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, suplement (*Religie. Encyklopedia Religii*, CD ROM).
- Witwicki, Władysław*. Hasło, (w:) T. Gadacz i B. Milerski (red.), Religie. Encyklopedia PWN, suplement (*Religie. Encyklopedia Religii*, CD ROM).

2002–2007

- Na tropach duchowości*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2003, nr 43/44 [redakcja]
- Religia i jej definicja z perspektywy psychologa*, (w:) M. Karas (red.), *Definicja religii. Studia i szkice*, Wydawnictwa FHG Tondera, Kraków 2002, s. 101–120.
- O byciu, wierze, świętości i duchowości, czyli jak pojęcia chodzą parami*, (w:) I. Borowik, H. Hoffmann (red.), *Światopogląd: między transcendencją a codziennością*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2004, s. 45–56.
- Assessing the cognitive construction of the sacred: The Feeling of Sacredness Scale*, (w:) M. Aletti, D. Fagnani & G. Rossi (Eds.), *Religione: cultura, mente e cervello. Nuove prospettive in Psicologia della religione*, Centro Scientifico Editore, Torino 2006, s. 261–270.
- Wprowadzenie: Na tropach duchowości – czym jest i czym może być duchowość?*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2003, nr 43/44, s. 7–17.
- Wybrane psychologiczne teorie duchowości*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2003, nr 43/44, s. 19–39.
- Skale do badania religijności – obecny stan i zagadnienia psychometryczne*, „Przegląd Religioznawczy” 2003, nr 3 (209), s. 203–216.
- Spirituality as a natural phenomenon: Bringing biological and psychological perspectives together*, „Zygon. Journal of Religion & Science” 2005, nr 40[3], September, s. 589–612 [współautor: D. Hay]
- Poczucie świętości jako rezultat przemiany poznawczej*, „Przegląd Religioznawczy” 2007, nr 3(225), s. 13–26.

2008–2013

- Znane i zapomniane. Tradycje psychologii religii*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2008, nr 61/62 [redakcja]
- Klasyki wciąż uczą. Psychologia religii w świetle jej historii*, „Nomos. Kwartalnik Religioznawczy” 2008, nr 61/62, s. 7–17.
- Dosłowność czy symboliczność? Nienowoczesny, ale kluczowy wymiar stosunku do religii*, (w:) I. Borowik, M. Libiszowska-Żółtkowska (red.), *Oblicza religii i religijności*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2008, s. 48–60.
- Duchowość jako przemiana. Nowa teoria duchowości i jej zastosowanie w badaniach*, (w:) M. Libiszowska-Żółtkowska, S. Grotowska (red.), *Religijność i duchowość. Dawne i nowe formy*, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2010, s. 262–274.
- Psychologia ateisty: zarys problemu i próba badania empirycznego*, (w:) J. Guja (red.), *Ateizm w kulturze Zachodu i Wschodu*, Libron, Kraków 2012, s. 219–235.
- Duchowe wędrówki Animy, albo kiedy Anima szuka Animusa, a kiedy i jak ucieka od niego i od siebie*, (w:) A. Chybicka, N. Kossakowska-Berezecka, P. Pawlicka (red.), *Podróże między kobiecością a męskością*, Impuls, Kraków 2012, s. 107–122.
- Duchowość jawna i ukryta. Czy warto kruszyć kopie o naukowy status badania duchowości?* „Roczniki Psychologiczne” 2013, nr 16[3], s. 369–390.

Spirituality: Explicit and implicit. Hindrances to the scientific status of research on spirituality. „Roczniki Psychologiczne” 2013, nr 16[3], s. 391–413. [anglojęzyczna wersja artykułu *Duchowość jawna i ukryta. Czy warto kruszyć kopie o naukowy status badania duchowości?*]

2014–2015

Przemiana. W stronę teorii duchowości, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków 2014, s. 353.

Przemiana duchowa jako kluczowe pojęcie psychologii rozwoju człowieka, „Psychologia Rozwojowa” 2014, nr 19(3), s. 9–22.

Notkę o Jubilacie opracował:

Adam Anczyk, Zakład Psychologii Religii, Instytut Religioznawstwa UJ